

розслідування, який має певні завдання: 1) виявлення і фіксація доказової інформації щодо злочину, який розслідується по «гарячих» слідах; 2) вжиття заходів для запобігання втраті доказової інформації, що міститься в слідах, інших об'єктах, її своєчасне виявлення й фіксація; 3) з'ясування й оцінка сформованої слідчої ситуації; 4) виявлення джерел інформації про розслідуваний злочин; 5) визначення напрямку розслідування і розробка плану розслідування; 6) обрання форм і методів взаємодії з органами і службами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність; 7) пошук і одержання інформації про механізм і обстановку злочину; 8) збирання і вивчення відомостей про особу потерпілого; 9) пошук, одержання й аналіз інформації про осіб, що вчинили злочин, їхній розшук і затримання.

На основі дослідження матеріалів кримінальних проваджень встановлено, що на початковому етапі розслідування втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність виникають такі типові слідчі ситуації:

а) особа, яка втягнула неповнолітнього у протиправну діяльність, відома і затримана, є достатня кількість матеріальних й особистісних доказів, що свідчать про конкретні умови злочину, для повідомлення підозри – 15 %;

б) особа, яка втягнула неповнолітнього в протиправну діяльність, відома, але матеріальних й особистісних доказів недостатньо для повідомлення їй про підозру – 52 %;

в) особа, яка втягнула неповнолітнього в протиправну діяльність, відома, є достатня кількість матеріальних та особистісних доказів, але злочинець переховується від правоохоронних органів – 23 %;

г) виявлено факт втягнення неповнолітнього в протиправну діяльність, але особа злочинця не встановлена – 10 %.

Однією з основоположних наукових категорій для планування та організації досудового розслідування є слідча ситуація. Підтримується позиція, що вона являє собою динамічну інформаційну систему, елементами якої є істотні ознаки й властивості обставин, що мають значення у кримінальному провадженні, зв'язки, відносини між ними, а також учасниками процесу розслідування, що настали, і передбачувані результати дій сторін. На основі дослідження судово-слідчої практики та думок науковців виокремлено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність.

1. Узунова О. В. Проблеми прийомів аналізу отриманої з місця події інформації та обґрунтування припущень стосовно особи злочинця. URL : <http://book.net/index.php?bid=18860&chapter=1&p=achapter>

2. Качковський М. С. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування умисного введення в обіг на ринку України небезпечної продукції. URL : <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/40748/%CA>.

Олена СОЛДАТЕНКО

доцент кафедри кримінального процесу Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, Україна),
кандидат юридичних наук, доцент

СУЧАСНИЙ СТАН КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ТА ПРАКТИЧНОГО ПОРЯДКУ ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ ТРУПА ТА ЙОГО ЧАСТИН

Процес пред'явлення для впізнання є загальновідомим засобом збирання криміналістичної інформації у практиці розкриття кримінальних правопорушень. Ця проблематика досліджувалася і досліджується багатьма вітчизняними вченими – криміналістами, серед яких можна виділити: Н. Г. Бритвіча, М. О. Головецького, Г. О. Зоріну, В. Ю. Шепітька та багато інших, що зайвий раз доводить надзвичайну актуальність процесу пред'явлення для впізнання.

Загалом пред'явлення для впізнання є слідчою (розшуковою) дією, яка полягає в пред'явленні особи, речей, предметів, трупа з метою їх ототожнення або встановлення групової належності з раніше встановленими об'єктами та фактами. Але виокремимо саме пред'явлення для впізнання трупа та його частин, адже цей інститут є досить сталим і потребує певних практичних та наукових уточнень.

Пред'явлення трупа до впізнання здійснюється відповідно до ст. 230 чинного Кримінального процесуального кодексу України (далі по тексту КПК України). В цій нормі зазначено, що процес пред'явлення трупа до впізнання здійснюється відповідно до вимог ч. 1 та ч. 8 ст. 228 КПК України.

Важливим аспектом є те, що варто відрізнити пред'явлення трупа для впізнання відповідно до ст. 230 КПК України від упізнання трупа поза визначеними процесуальними нормами [1].

У першому випадку головною ознакою є те, що перед тим, як пред'явити особу для впізнання, слідчий, прокурор попередньо з'ясовує, чи може особа, яка впізнає, впізнати цю особу, опитує її про зовнішній вигляд і прикмети цієї особи, а також про обставини, за яких вона бачила цю особу, про що складає протокол. Якщо особа заявляє, що вона не може назвати прикмети, за якими впізнає особу, проте може впізнати її за сукупністю ознак, у протоколі зазначається, за сукупністю яких саме ознак вона може впізнати особу.

Відповідно у другому випадку все проводиться інакше. Є випадки, коли особа не встановлена і є відсутніми особи, які можуть її впізнати. В такому разі можливість упізнання надається широкому колу осіб, наприклад мешканцям будинку, біля якого було знайдено труп. Таке впізнання являє собою оперативно-розшуковий захід і проводиться в поза процесуальному порядку [2, с. 311].

Оскідьки в чинному кримінальному процесуальному кодексі не закріплені етапи пред'явлення трупа та його частин до впізнання, ми вирішили проаналізувати цей процес.

Варто зазначити, що перед пред'явленням для впізнання передує «туалет трупа». Ця дія полягає у приведенні трупа до прижиттєвого вигляду. В цьому випадку з трупа змивається кров, бруд, зашиваються можливі порізи на обличчі та оброблюються пудрою, зачіску приводять в звичайний вигляд. Також при значних пошкодженнях обличчя, може проводитися його реставрація. Всі ці дії здійснює судово-медичний експерт або інший медичний працівник.

Варто відзначити думку В. Ю. Шепітька, який наголошує на тому, що впізнання трупа повинно проводитися в тому самому одязі, в якому його було знайдено. Ми вважаємо, що труп та його частини потрібно пред'являти окремо від одягу, хоча таке поєднання стимулює пам'ять, але можуть приховатися певні анатомічні ознаки, тобто шрами, родимки та ін.

Для впізнання треба пред'являти труп в роздягнутому вигляді, але прикритому тканиною, для того, щоб не порушувати етичні норми. Бувають випадки, коли особи можуть впізнати труп за прикметами, які знаходяться на животі або сідницях, в такому разі труп можна оголитися. Також можлива зміна положення трупа. Важливим фактом є те, що труп та його частини повинні пред'являтися для впізнання лише за участю судово-медичного експерта і за присутності двох понять.

Далі, якщо особа заявила, що впізнала загиблого за наявними ознаками, то слідчий перевіряє обґрунтованість впізнання і впевнюється в наявності названих ознак. На практиці частими є випадки, коли особа надає фотознімки загиблого за його життя, в такому разі вони додаються до матеріалів кримінального провадження [3, с. 96].

Якщо труп не було впізнано, його повинні сфотографувати за правилами сигналітичної зйомки та дактилоскопувати. Також доцільним буде взяти зразки крові, волосся, а в разі потреби виготовити посмертну маску.

Отже, з усього вищесказаного можна підбити підсумок, що сучасний стан пред'явлення трупа та його частин для впізнання врегульовано на законодавчому рівні ст. 230 КПК України і становить собою невід'ємний та важливий криміналістичний інститут, який полягає в швидкому та оптимальному розслідуванні кримінальних правопорушень під час вбивств та нещасних випадків.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України* : кодекс від 13.04.2012 р., редакція від 15.12.2021 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n1089>.

2. Кримінальний процес : підручник / за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків. : Право, 2016. 824 с.

3. Криміналістика : підручник / за заг. ред. В. В. Пяковського. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Філія вид-ва «Право», 2020. 752 с.